

LINJAUS TALOUDELLISESTA OIKEUDENMUKAISUUDESTA

Tiivistelmä

Talous on keskeisimpiä vuorovaikutuksen muotoja, joilla ihmiset, valtiot ja luonnonresurssit asettuvat suhteeseen toistensa kanssa. Siksi tavat, joilla taloutta harjoitetaan eri ympäristöissä, ovat avainasemassa Lähetysseuralle tärkeiden ihmisoikeus- ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Taloudellinen toiminta ja yritteliäisyys luovat yksilöiden elämään merkitystä ja synnyttävät elinvoimaisia yhteisöjä. On ensiarvoisen tärkeää, että talouden toiminta ja sitä ohjaavat institutionaaliset puitteet rakentuvat reilusti sekä syrjään tuupittuja ihmisryhmiä osallistavasti. Vaatimuksesta on pidettävä kiinni erityisesti nyt, kun talous on valjastettu palvelemaan eri maiden ja ryhmien itsekkäitä geopoliittisia pyrkimyksiä luonnon ja ihmisten hyvinvoinnista piittaamatta.

Teologinen perusta vaatia taloudellista oikeudenmukaisuutta on vahva: kristittyjen tehtävänä on puolustaa luomakuntaa ja köyhiä ahneutta, piittaamattomuutta ja heidän oikeuksiensa sivuuttamista vastaan. Lähetysseura kumppaneineen edistää oikeudenmukaisuutta suoraan vahvistamalla vähemmistöjen toimeentulon mahdollisuuksia, hankkimalla tuotteensa vastuullisesti ja tekemällä kestävästä kehitystä tukevia investointeja. Samalla työskentelemme kansainvälisen talouden pelisääntöjen ja instituutioiden muuttamiseksi siten, että ne turvaavat kaikille oikeuden kehitykseen.

Linjauksen tarkoitus ja tavoitteet

Tämä linjaus ohjaa Suomen Lähetysseuran toimintaa taloudellisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Linjaus käsittelee talouden muuttuvaa roolia kansainvälisten suhteiden jäsentäjänä ja avaa näkökulmia Lähetysseuran sekä sen kumppaneiden toimintaan planetaarisiin rajoihin mahtuvien, ihmisoikeuksia kunnioittavien talousjärjestelmien vahvistamiseksi.

Teologisten perusteiden ohella linjaus tarkastelee talouden nopeita kehityskulkuja erityisesti suhteessa Lähetysseuralle tärkeiden kansainvälisten ilmasto- ja kestävästä kehityksestä ja naisten asemaa koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi. Se tarkastelee Lähetysseuran ja sen kumppanien hankkeiden ja vaikuttamistyön kohdentamista ja työn ohjaavia periaatteita, mutta kääntää katseensa myös meidän omiin suoriin vaikutuksiin, joita investoinnit ja hankinnat synnyttävät.

Teologinen perusta:

Oikeudenmukaisuuden ja yhtäläisen ihmisarvon vaatimus sekä luomakunnan eheyden vaaliminen kuuluvat luovuttamattomasti kristilliseen uskoon. Raamatun mukaan jokainen ihminen on Jumalan kuva. Jumalan antamat lahjat tulee jakaa vastuullisesti yli yhteiskunnallisten, maantieteellisten ja sukupolvien rajojen niin, että kaikilla on hyvän elämän edellytykset. Ihmisten ahneus aiheuttaa sekä kanssaihminen että luonnon köyhtymistä, ja se on vastoin kristinuskon eettistä ihannetta. Rehellinen, yhteisöjä palveleva työ on osa ihmisen kutsumusta. Jokaisella ihmisellä tulisi olla oma tehtävänsä yhteiskunnassa. Työn tarkoitus ei koskaan ole vain oman toimeentulon turvaaminen vaan työn kautta ihminen palvelee lähimmäistään ja rakentaa yhteiskuntaa.

Jeesuksen opettama kultainen sääntö ”tehkää siis ihmisille kaikkea sitä, mitä toivoisitte heidän tekevän teille” (Matt. 7:12, UT2020) on vahva, kulttuurien rajat ylittävä eettinen periaate ja luterilaisen etiikan perusta. Se kehottaa meitä asettumaan toisen ihmisen asemaan ja kutsuu solidaarisuuteen heikoimmassa asemassa eläviä kohtaan sekä elämään vastuullisesti.

Jumalan missio tapahtuu ajassa ja paikassa. Maailman hätä on kirkon hätä: ”Opetelkaa tekemään hyvää, tavoitelkaa oikeudenmukaisuutta, puolustakaa sorrettua, hankkikaa orvolle oikeus, ajakaa lesken asiaa.” (Jes. 1:17). Jeesus opetti, että Jumala kohdataan köyhissä ja haavoittuvissa ihmisissä. Ensimmäinen seurakunta otti tehtäväkseen jakaa ruokaa ja huolehtia köyhistä. Sama ihanne ohjaa meitä: tuomme maailmanlaajuisen kirkon kohtaaman monenlaisen eriarvoisuuden näkyviin Raamatun oikeudenmukaisuuden vaatimusta seuraten.

Toimintaympäristö:

Taloudellisen oikeudenmukaisuuden puute näkyy maailmassa kasvavana eriarvoisuutena, konflikteina ja ilmastokriisinä. Globaalin etelän ja erityisesti vähiten kehittyneiden maiden kehitysongelmat ovat osoittautuneet pitkäkestoisiksi, ja absoluuttinen köyhyys on jälleen kääntynyt nousuun koronapandemian sekä Venäjän Ukrainaan kohdistuneen hyökkäyssodan vuoksi. Varallisuuden keskittyminen ja superrikkaiden valta politiikkaan jatkavat kasvuaan. Globaalisti kasvihuonekaasupäästöt kohoavat, eikä saastumista tai luontokatoa ole saatu kuriin (UN, 2024).

2020-luvulla on käynyt selväksi, että globalisaatioaikakauden usko talouskasvun ja demokratioiden vahvistumisen yhteydestä ei pidä paikkaansa. Talouskasvua ei yksin pidetä enää riittävänä ehtona ihmisoikeuksien edistymiselle, sillä monet maailman nopeimmin kasvavista talouksista ovat maita, joissa ihmisoikeusloukkausten riski on suuri heikon hallinnon tai säätelemättömien markkinoiden vuoksi. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n mukaan 27,6 miljoonaa ihmistä maailmassa työskentelee pakkotyössä eli nykypäivän

orjuudessa (ILO, 2024a). ILO:n (2024b) mukaan 160 miljoonaa lasta joutuu tekemään työtä. Lisäksi ekstraktiiviset liiketoimintamallit tuottavat edelleen voittoa huolimatta niiden haitallisista ympäristövaikutuksista.

Globaalin etelän poliittinen painoarvo kasvaa nopeasti, kun talouden painopiste siirtyy itään ja etelään. Länsimaisista pääkaupungeista johdettu kehityksen ja talousjärjestelmien uudistaminen on tullut tiensä päähän, kun BRICS-maat ovat organisoituneet geopoliittiseksi vastavoimaksi. Avoimen kaupan ja keskinäisriippuvuuksien edistämisen sijaan 2020-luvun globaalitalous on fragmentoitunut geotaloudelliseksi kentäksi, jossa samanmieliset alueet tai maaryhmät ajavat omia intressejään (Valtioneuvosto, 2024). Autoritääriset voimat hajottavat myös lännen sisäistä yhtenäisyyttä. Samalla suurimpien talouksien joukkoon on maiden rinnalle noussut kansainvälisiä yrityksiä ja suurkaupunkeja.

Taloudellisia etuja sekä oikeutta luonnonvarojen hyödyntämiseen ajetaan myös aseina, ja kamppailu resursseista lietsoo yhteiskunnallisia konflikteja. Suoria esimerkkejä talouden ja väkivallan suhteesta ovat Wagnerin kaltaiset palkka-armeijat, jotka saavat palkkioksi omistusoikeuksia luonnonvaroihin. Konflikteja ruokkii myös epäsuorasti talouden epäoikeudenmukaiset rakenteet, jotka esimerkiksi mahdollistavat aggressiivisen verosuunnittelun ja taloudellisten voittojen läpinäkymättömän ohjaamisen jopa sellaisille tahoille, jotka hyötyvät konfliktien pitkittymisestä.

Kansainväliset ja paikalliset pyrkimykset vähentää korruptiota eivät ole onnistuneet (Transparency international, 2024), mikä heikentää erityisesti yhteiskuntien haavoittuvimpien ihmisten mahdollisuuksia saada peruspalveluita, harjoittaa elinkeinoa, omistaa maata sekä elää puhtaassa ja turvallisessa ympäristössä.

Taloudellinen oikeudenmukaisuus kietoutuu osaksi aikakautemme planetaaristen kriisien ratkaisemista. Yhteinen visio kestävämmästä taloudesta on sanoitettu mm. osana Agenda 2030 -ohjelmaa, Pariisin ilmastosopimusta ja Kunmingin-Montrealin maailmanlaajuista luonnon monimuotoisuuskehystä. Niiden toimeenpano vaatii kymmeniä tuhansia miljardeja euroja vuoteen 2030 mennessä. (UN DESA, 2024). Ilman riittävää rahoitusta sopimukset ovat vain sanoja paperilla.

Kehittyneet maat ovat sitoutuneet vastaamaan rahoitustarpeisiin esimerkiksi varaamalla 0,7 prosenttia bruttokansantulostaan kehitysyhteistyöhön, luopumalla ympäristölle haitallisista tuistaan ja ohjaamalla kaikki rahoitusvirtansa huomioimaan ilmastonmuutoksen rajoittamisen alle 1,5 asteen. Toimeenpano kuitenkin laahaa perässä. Kehitysyhteistyön ei odoteta yksin ratkaisevan globaalin kehityksen ongelmia, vaan ongelmanratkaisuun kytkeytyvät myös yksityinen sektori ja globaalin etelän valtioiden oman verotuskyvyn kehittäminen. Yksittäin ilmastokriisin torjumisen arvioidaan kustantavan 6000-8000 miljardia vuodessa 2030-luvulla vuosikymmenen vaihtuessa 2030-luvulle (CPI, 2023).

Rahoituksen mobilisaation ohella sekä globaalitalouden instituutioita ja pelisääntöjä että paikallistalouksien syrjiviä rakenteita olisi uudistettava, jotta demokratia, ihmisoikeudet ja tasa-arvoisuus voivat toteutua (UNGA, 2024). Uhkana on, että positiiviset visiot vihreästä siirtymästä, vähiten kehittyneiden maiden tukemisesta tai yhteiskuntien digitalisaatiosta vahvistavat ekstraktiivisia liiketoimintamalleja, jotka eivät tue naisten, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen tai monien muiden taloudellisesti syrjittyjen ryhmien asemaa taloudellisina toimijoina.

Syvenevä köyhien maiden velkakriisi kaventaa entisestään niiden liikkumatilaa rakentaa kestävää tulevaisuutta. Siksi paineet uudistaa kansainvälistä rahoitusarkkitehtuuria oikeudenmukaisen siirtymän mahdollistamiseksi ovat kasvaneet (Gwaindepi & Karimu, 2024). Rahoitusarkkitehtuurin uudistamisen tarpeet ovat nostaneet esiin kysymyksen, onko vuodelta 1992 periytyvä jako kehitys- ja teollisuusmaiden välillä mielekäs. Monet nykyisin vauraat maat, kuten Saudi-Arabia tai Kiina, kuuluvat määritelmällisesti kehittyviin maihin ja käyttävät tätä asemaansa välttääkseen teollisuusmaille osoitettuja vastuita yhteisistä ilmastotavoitteista.

Lähetysseura taloudellisen oikeudenmukaisuuden edistäjänä

Pitkäaikainen läsnäolomme toimintamaissa antaa meille kokonaisvaltaisen ymmärryksen taloudellisista rakenteista, jotka estävät kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten ihmisoikeuksien toteutumisen. Taloudellisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi tarvitaan vallan, resurssien ja mahdollisuuksien oikeudenmukaisempaa jakautumista. Maailmanlaajuisen kirkon toimijana Lähetysseuran tehtävä on tuoda esiin taloudelliset ja sosiaaliset vääristymät sekä alistavat rakenteet ja vaatia päättäjiä kantamaan vastuunsa. Näemme tärkeänä, että julkista rahoitusta ohjataan korvaamaan tehtyjä historiallisia vahinkoja (reparations). Tuemme ratkaisuja, jotka perustuvat kompensatoriseen oikeudenmukaisuuteen, esimerkiksi ympäristöpolitiikan kulmakiveen eli saastuttaja maksaa -periaatteeseen.

Pystymme yhdistämään paikalliset kehitysongelmat osaksi rajat ylittäviä talouden prosesseja ja edistämään vaikuttamistyöllä tietoperustaisia ratkaisuja niihin. Samalla pyrimme vahvistamaan ihmisten mahdollisuuksia toteuttaa kutsumustaan työn ja yrittämisen kautta. Monesti syrjityt väestöryhmät ja vähemmistöt eivät saa tasa-arvoisia mahdollisuuksia taloudelliseen toimeliaisuuteen.

Lähetysseuran mukaan elinkeinonharjoittamisen mahdollisuus ja työllisyys ovat taloudellisen oikeudenmukaisuuden ytimessä. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus elättää itsensä työllään ja luoda kehityksen mahdollisuuksia yhteisöilleen ja yhteiskunnilleen. Edistämme paikallisyhteisöjen perinteisten ja uusien elinkeinojen harjoittamista maaseudulla ja kaupungeissa. Alkuperäiskansojen, naisten, vammaisten henkilöiden ja muiden vähemmistöjen elinkeinonharjoittamisen parantaminen on keskeinen osa työtämme.

Tuemme aloitteita, joiden avulla he voivat saada kansallista ja kansainvälistä rahoitusta aiempaa joustavammin ja reilummin ehdoin.

Institutionaaliseen rahoitukseen sisältyy erilaisia vastuita, velvoitteita ja riippuvuussuhteita. Rahoitukseen liittyy erilaisia arvoja, motiiveja, asenteita sekä vaikuttamispyrkimyksiä. Institutionaaliseen rahoitukseen liittyvät valtasuhteiden epätasapaino, globaalin pohjoisen rahoitusmallien ja agendojen ylivalta, kulttuurinen ja institutionaalinen epätasa-arvo sekä kolonialismin perintö ovat hidastaneet oikeudenmukaisemman rahoitusmallin käyttöönottoa. Siksi Lähetyssseura tukee pyrkimyksiä uudistaa kansainvälistä rahoitusarkkitehtuuria.

Korruptionvastainen toiminta ja hyvän hallinnon vahvistaminen ovat olennainen osa Lähetyssseuran työtä oikeudenmukaisen yhteiskunnan edistämiseksi. Korruptio on vallan väärinkäyttöä yksityisen tai ryhmän edun hyväksi, ja siihen voivat johtaa ahneus, tarve, mahdollisuus, rankaisemattomuus, seurannan puute, ryhmän painostus tai vakiintuneet tavat. Vaikutamme yhteistyökumppaneidemme hallintorakenteiden vahvistamiseen ja hyvän hallinnon mukaiseen toimintaan.

Yritysvastuun kansainvälisen merkityksen kasvaessa pelkkä vapaaehtoisuus ei ole riittävää. Yritysten on kannettava vastuunsa liiketoimintojensa vaikutuksista yhteiskuntiin, joiden resursseja ne hyödyntävät. Epärehellinen tai yhteisöjä sekä luomakuntaa vahingoittava työ ei palvele ihmisen kutsumusta. Työskentelemme sen eteen, että yrityksille asetettavat ympäristö- ja ihmisoikeusvelvoitteet olisivat sitovia sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Teemme aktiivista ja pitkäjänteistä yhteistyötä yritysten kanssa taloudellisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Näemme että Lähetyssseuralla on paikallis- ja ihmisoikeustuntemusta, joka voi tukea yrityksiä tuottamaan positiivisia kehitysvaikutuksia ja -innovaatioita kanssamme.

Sitoudumme Lähetyssseurassa selvittämään hakemamme rahoituksen alkuperän ja varmistamaan, että rahoittajan tausta, liiketoiminta ja arvot ovat linjassa missiomme ja arvojemme kanssa. Osallistumme aktiivisesti keskusteluun paikallisten toimijoiden suoran rahoituksen lisäämiseksi. Tuemme kumppaneidemme tulonlähteiden monipuolistamista ja kasvattamista niiden taloudellisen kestävyuden varmistamiseksi ja työn laajentamiseksi.

Vastuullinen veronmaksu ja sen avoin raportointi ovat taloudellisen oikeudenmukaisuuden keskiössä. Tehokkaat ja läpinäkyvät verotusmekanismit varmistavat, että verotulot ohjautuvat oikeudenmukaisesti niille, joille ne kuuluvat. Kansainvälinen verojärjestelmä ei ole pysynyt globaalitalouden perässä: esimerkiksi ylikansallisten alustatalouden jättiläisten tulonmuodostuksen seuraaminen maakohtaisesti ontuu ja yritykset hyötyvät tulojen ohjaamisesta alhaisen verotuksen maihin. Vastaavasti reaaliatalouden tuotantoon kytkeytyneet sektorit, kuten kaivannaissektori, tekevät edelleen voittoa aggressiivisella verosuunnittelulla, minkä vuoksi isäntämaat niin etelässä kuin pohjoisessa jäävät ilman niille kuuluvia verotuloja. Jotta verotulot kertyisivät myös maailman köyhimpien hyödyksi,

kansainvälisiä verosääntöjä on parannettava ja kehitysmaiden ääni saatava paremmin kuuluviin. Lähetyseura tukee kansainvälisen veropolitiikan ja säätelyn kehitystä YK:n alla.

Hankintakäytännöissämme valitsemme eettisesti toimivia palveluntuottajia ja noudatamme yritys yhteistyön periaatteitamme. Huomioimme omassa työssämme ympäristökysymykset entistä paremmin Kirkon ympäristödiplomin vaatimusten mukaisesti.

Yritysyhteistyöperiaatteiden mukaisesti Lähetyseura pyrkii sijoituksillaan tuottamaan positiivisia kehitysvaikutuksia ja edistämään hiilineutraalia Lähetyseuraa koskevia tavoitteita.

Lähteet

CPI, 2024. Landscape of climate finance. Climate policy initiative,

<https://www.climatepolicyinitiative.org/publication/global-landscape-of-climate-finance-2024/>

Gwaindepi, A., Karimu, A., 2024. Reform of the global financial architecture in response to global challenges. How to restore debt sustainability and achieve SDGs?, European Parliament Deve Committee,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754451/EXPO_IDA\(2024\)754451_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754451/EXPO_IDA(2024)754451_EN.pdf)

ILO, 2024a. Forced labour, modern slavery and trafficking in persons, International Labour Organization,

<https://www.ilo.org/topics-and-sectors/forced-labour-modern-slavery-and-trafficking-persons>

ILO, 2024b. Child Labour- Facts and Figures in the world, International Labour Organization,

<https://www.ilo.org/projects-and-partnerships/projects/child-labour>

Transparency International, 2024. Corruption Perception Index 2023,

<https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

UN, 2024. The Sustainable Development Goals Report 2024, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2024/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2024.pdf>

UN/DESA, 2024. Financing for Sustainable Development Report 2024,

<https://desapublications.un.org/publications/financing-sustainable-development-report-2024>

UNGA, 2024. Pact for Future, <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n24/252/89/pdf/n2425289.pdf>

Valtioneuvosto, 2024. UTP-selonteko, <https://valtioneuvosto.fi/-/valtioneuvoston-ulko-ja-turvallisuuspoliittinen-selonteko-annettiin-eduskunnalle>

